

Fig. 1. Stignæs og Stignæs Skov.
Map of Stignæs and Stignæs Wood.

Efterårstrækket på Stignæs, SV. Sjælland.

Af BERTEL BRUUN og OLE SCHELDE.

(With a Summary in English: The Autumn Migration at Stignæs,
S.W. Zealand).

Meddelelse fra Dansk Fugleforskning nr. 9.

Gennem den sidste halve snes år har interessen for felt-ornithologiske trækundersøgelser været støt stigende. Eet af resultaterne har været opdagelsen af Stignæs som efterårstræksted (BLUME og FRÖLICH 1946). Vi begyndte vore iagttagelser i efteråret 1947, men vi har først fra 1949 kunnet gennemføre en systematisk kontrol. Dette har medført, at vi nu råder over iagttagelser fra ca. 70 dage jævnt fordelt over tidsrummet 15. august til 31. oktober i årene 1949 til 1955. Vi har på disse dage opholdt os på Stignæs fra solopgang til trækket gik i stå, hvilket i reglen vil sige midt på eftermiddagen.

Stignæs er Sjællands sydvestligste »hjørne«. Selve næsset er imidlertid 8 km bredt, og der findes ingen spids udløber i Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift 51, 1957, Hefte 4. 10

havet som ved Falsterbo. Som følge heraf kan fuglene forlade land over en meget bred front, hvilket i høj grad vanskeliggør observationerne. Disse vanskeligheder elimineres dog i nogen grad af, at trækket her som andetsteds retter sig efter vindretningen og vindstyrken, således at man på forhånd med ret stor sikkerhed er i stand til at forudsige, hvordan trækket med de givne vejrtilstande vil forme sig. Også den omtrent 80 ha store Stignæs Skov spiller en rolle for trækrets forløb, idet især rovfuglene øjensynlig føler sig tiltrukket af skoven, fordi de der finder de af dem så yndede opvinde. Også som rastplads er skoven meget anvendt, først og fremmest af de rastende nattrækkere blandt småfuglene, men også af rovfugle og duer.

Når det drejer sig om et træksted, falder det altid naturligt at sammenligne stedet med Falsterbo. For Stignæs vedkommende må det da straks indrømmes, at den nøjagtighed i optællingen af de trækkende fugle, som kendetegner iagttagelser ved Falsterbo, kan man her ikke gøre sig håb om at konkurrere med; dette forbyder de geografiske forhold. Rekordtallene fra Falsterbo kan vi heller ikke hamle op med, men det er vort indtryk, at trækket på Stignæs er mere jævnt fordelt og mindre afhængigt af vindretningen, således at den endelige slutsum når en ret anseelig størrelse.

Ved Falsterbo ses som bekendt de største træk ved vestlige vindretninger. Dette skyldes, at vinden presser de trækkende skarer ned mod Skånes sydkyst, hvor fuglene ingen fremspringende punkter finder, som kan lokke dem til at forlade land. Med østlige vinde presses trækket derimod ud mod den stærkt indskårne vestkyst, hvor fuglene tilmed har Sjællands kyst inden for synsvidde. Det er derfor let forståeligt, at fuglene fristes til at krydse Øresund, før de er nået til Falsterbo. På forhånd skulle man derfor vente, at østlige vinde ville give de største træk på Stignæs. Dette har da også vist sig at være tilfældet, men topdagene tåler kun yderst sjældent sammenligning med de store dage på Falsterbo. Forklaringen er formodentlig den, at Stignæs »kommer for sent« til at deltage i de helt store sammenstuvninger, som følger efter en periode med meget dårlige trækforhold. Når vejret nemlig efter en sådan periode bedrer sig, sker det næsten altid med

vestlige vinde, og størsteparten af de tilbageholdte fugle vil derfor forlade Skåne ved Falsterbo, før østlige vindretninger bliver dominerende.

I nedenstående artsliste vil vi give en oversigt over trækforholdene hos alle de arter, der er set trækkende på Stignæs. I en del tilfælde omtales dog også arter, som kun er set rastende, men som kan formodes at trække i stort tal om natten.

Lommer (*Gavia stellata* + *G. arctica*). Begge arter ses flyvende både mod SØ. og NV. gennem Agersøund på en sådan måde, at det er vanskeligt at afgøre, om det drejer sig om træk. Enkelte gange er de set kommende fra NNØ. i stor højde, dreje ned langs kysten og fortsætte mod S.

Skarv (*Phalacrocorax carbo*). Denne art har i nærheden en større koloni (Ormø) og ses derfor almindeligt på bundgarnspælene ud for kysten. I oktober er den set trækkende mod NV. i stor højde. Således den 2. okt. 1949 ialt 19 fugle.

Fiskehejre (*Ardea cinerea*). Også denne art har kolonier i nærheden (Ormø og Stignæs Skov), hvorfor den altid kan ses fouragerende på fladvandet i Tærskelen. I sept.-okt. foregår der et ikke ubetydeligt træk med sydvestlig kurs. Største antal 80 i samlet flok den 20. sept. 1953.

Svømmeænder (*Anas sp.*). De 5 almindelige arter ses jævnlgt, men noget retningsbestemt træk er ikke set.

Ederfugl (*Somateria mollissima*). I slutningen af sept. og i okt. ses ofte mindre flokke trække mod NV. gennem Agersøund. Derimod har vi for denne arts vedkommende ikke observeret fældnings-træk.

Sortand (*Melanitta nigra*). Her har vi et par observationer, typiske for fældningstræk (SALOMONSEN 1953). Den 1. aug. 1954 sås 600 i flokke på 50 til 100 trække op gennem sundet mod NV.; den 3. aug. 1954 sås 125 følge samme rute.

Grågås (*Anser anser*). Enkelte gange har vi set store træk gå fra NNV. mod ØSØ. i betydelig højde. Således 7. sept. 1952 490 og 6. sept. 1953 950.

Trane (*Grus grus*). Er set to gange. Den 26. okt. 1947 rastede en på engene bag skoven og den 18. sept. 1947 trak en ud i sydlig retning sammen med et stort træk af Musvåger.

Hvid Stork (*Ciconia ciconia*). Er kun set trækkende en gang, nemlig 27. aug. 1955 da to sås ved Stignæs mejeri.

Vadefugletrækket ved Stignæs er ikke stort, bortset fra de 2 dagtrækkende arter, Vibe og Hjejle. Noget aftenræk, som det ses ved Amager og Feddet i juli-august, er der slet ikke tale om. Bortset fra Rylen ses de forskellige arter som regel kun enkeltvis eller nogle få stykker sammen.

Strandskade (*Haematopus ostralegus*). Forekommer kun på aftentrækket. Den ankommer fra NØ. og trækker ud 10–30 m over vandet. Største antal 23 den 18. juli 1953.

Vibe (*Vanellus vanellus*). Er meget almindelig på dagtrækket, men ses sjældent på aftentrækket. Viberne optræder i flokke på 10 til 200 og trækker altid i vestlig eller sydvestlig retning, aldrig mod SØ. Trækket er mere højtgående end hos andre vadefuglearter, oftest i 50–100 m højde. Det største antal er set 19. okt. 1953, da ialt 1300 trak.

Hjejle (*Pluvialis apricaria*). Store flokke på 1000 til 2000 kan i oktober raste på Borrebys marker. Trækkende ses den fra slutningen af september i flokke på 10 til 100. Dog er den i 1954 set så tidligt som 1. august i et antal af 500 på træk. Også denne art er dagtrækker og ligner i sin hele opførsel Vibben meget.

Stor Regnspove (*Numenius arquata*). Er aldrig set trækkende, men mindre flokke kan raste på engene bag skoven.

Klirer (*Tringa sp.*). Alle 6 arter er set på aftentrækket i juli–august, men kun enkeltvis eller 2–3 stykker sammen.

Dobbeltbekkasin (*Gallinago gallinago*). Kan i hundredvis raste i Borreby Mose. Flokke på 5 til 20 ses ret almindeligt på dagtræk i slutningen af september og i oktober.

Ryle (*Calidris alpina*). Trækker hovedsagelig om natten. Det største antal er 263 den 31. juli 1954.

Klyde (*Recurvirostra avosetta*). Er aldrig set trækkende, men kan raste i stort tal på engene bag skoven.

Måger (*Larus sp.*). De 4 almindelige arter ses jævnlgt, men nogen optælling har vi aldrig forsøgt, da det ikke ser ud til, at der foregår regulært træk.

Rovfugletrækket.

Rovfugletrækket var det, der først fangede opmærksomheden på Stignæs. Det er også ganske naturligt, eftersom de store skruer af trækkende Våger over skoven er en så karakteristisk og iøjnefaldende foreteelse.

De trækkende rovfugle deler sig efter deres måde at trække på i to kategorier, nemlig de aktivt flyvende og svæveflyverne. Til den første hører alle Falke, og en del Spurvehøge og Kærhøge. Til den anden hører alle Våger, samt de resterende Spurvehøge og Kærhøge, som under gode vejrforhold systematisk udnytter de herunder forekommende opvinde. Under mindre gunstige vejrforhold kan dog også den anden gruppe optræde som aktive flyvere, men det er ganske øjensynligt, at de foretrækker svæveflyvning, hvilket især gælder Musvågerne.

Som hovedregel kan man sige, at de største rovfugletræk ses med østlig og især sydøstlig vind. Med denne vindretning

vil trækkes ankomme fra N. eller NNV. og fortsætte mod S. eller SØ. eller Ø., afhængigt af vindstyrken, for efter al sandsynlighed at ende på Lolland eller Langeland. Det største træk med denne vindretning blev set 23. september 1951, da 1672 rovfugle trak.

Der er dog også set betydeligt træk med vind mellem S. og V. Fuglene ankommer da fra Ø. eller ØNØ. og fortsætter i vestlig eller vestsydvestlig retning, altså mod Agersø. Det største træk med sydvestlig vind er 1263 den 19. september 1954.

Fiskeørn (*Pandion haliaetus*). Denne art påvirkes meget lidt af dårligt vejr. Den er set trækkende i øsende regn ganske lavt over vandet, men den kan også ses trække i stor højde sammen med Våger under udnyttelse af opvinde. Den første trækkende fugl er set 26. aug. 1951. Den sidste 19. okt. 1955. Største antal er 5 den 26. aug. 1951. De enkelte års totalsum ligger mellem 5 og 15.

Hvæpsevåge (*Pernis apivorus*). Er ikke særlig talrig på Stignæs. Dette skyldes formodentlig denne arts hurtige reaktion på bedring i vejr-situationen (RUDEBECK 1950), hvorfor den hovedsagelig kommer til at følge den «østlige rute» (se senere). Hvæpsevågen ses meget oftere end Musvågen som aktiv flyver. I de blandede flokke, som af og til kan ses i begyndelsen af september, vil Hvæpsevågerne altid tage tæten, hvis fuglene skal arbejde sig frem i stærkere modvind. De første trækkende fugle er set 19. aug. 1951, da to trak ud. Den sidste er set 8. okt. 1950, da en trak. Største antal 147 den 12. sept. 1954. Endnu flere blev dog set 30. aug. 1953, nemlig 178, men disse fugle trak ikke ud p. gr. af regnvejr.

Rød Glente (*Milvus milvus*). Ses næsten hvert år i nogle få eksemplarer. 1948: 1, 1950: 4, 1952: 1, 1953: 1, 1954: 2. Som oftest trækker den i selskab med Musvåger.

Sort Glente (*Milvus migrans*). En trak ud den 7. nov. 1954 sammen med Musvåger.

Duehøg (*Accipiter gentilis*). Her som andetsteds sjældent på træk. En den 23. okt. 1953, en den 22. okt. 1954 og en den 19. okt. 1955. Desuden sås en rastende den 11. okt. 1953.

Spurvehøg (*Accipiter nisus*). Som nævnt kan denne art både optræde som aktiv flyver og som svæveflyver. I den første egenskab ses den allerede før solopgang. Den ankommer da flyvende ganske lavt over jorden, svinger sig derpå op over skoven og fortsætter ud over vandet i 20–30 m højde. Som oftest er den meget målbevidst og lader sig ikke afskrække selv af kraftig modvind, som får Spurvehøgene til at trække ganske lavt over vandoverfladen. Under gunstige vejrforhold går mange over til svæveflyvning i løbet af formiddagen, og kan da ses trække ud i stor højde med Musvåger. Første træk set 19. aug. 1951 da to trak, men det fortjener dog også at nævnes, at der så tidligt som 26. aug. 1948 sås 140 trække. Sidste træk den 7. nov. 1954. Største antal 226 den 26. sept. 1954.

Musvåge (*Buteo buteo*). Er den almindeligste rovfugl på Stignæs. Den er meget afhængig af vejrforholdene og tøver ofte meget længe inden den begiver sig ud over vandet og først efter at have skruet sig op til meget stor højde. Det er også den art, som oftest ses vende om. Selv om man har kunnet følge fuglene helt til Agersø, er det ikke ualmindeligt, at de alligevel kommer tilbage. Dette synes især at være tilfældet, når de ude over vandet møder regn eller dis. Selv om den som nævnt er meget følsom over for dårligt vejr, har vi dog ved en enkelt lejlighed set Musvåger trodse elementerne. Det var den 26. sept. 1954, da 150 trak ud i øsende regn, og ikke vendte om. Musvågen kan trække ud ved solopgang, men det er et særsyn. De fleste trækker mellem klokken 11 og 14 og foretrækker så afgjort svæveflyvning. Tidligste dato er 31. aug. 1952 da 7 trak ud. Seneste dato er 7. nov. 1954 da 150 trak. Den 31. okt. 1954 sås 160 trække mod vest fra Glænø, altså med retning mod Stignæs. Disse to observationer må dog anses for at være exceptionelle, idet vi ellers aldrig har set træk af betydning efter den 25. okt. Største træk var 23. sept. 1951 med 1583.

Låddenbenet Musvåge (*Buteo lagopus*). Er ikke nogen almindelig fugl på Stignæs. Den ses dog hvert år i enkelte eksemplarer. En påfaldende tidlig dato var 5. sept. 1948, da en blev set trækkende sammen med Musvåger og Hvepsevåger. De største antal er fire den 12. okt. 1952 og den 19. okt. 1955.

Havørn (*Haliaeetus albicilla*). Er kun set trækkende den 9. okt. 1949 og den 17. okt. 1954. Desuden ankom en den 19. okt. 1953, som ikke nåede at komme ud. I alle tre tilfælde drejede det sig om ungfugle.

Blå Kærhøg (*Circus cyaneus*). Nogle få ses hvert år. Ofte trækker den om morgenen meget tidligt, og ganske lavt over vandet, dog undertiden også i selskab med svæveflyvende Musvåger. I 1954 var den påfaldende hyppig, da der blev set ialt 12. De fleste ses i oktober, men en ungfugl er dog set så tidligt som 31. aug. på Sevedø både i 1947 og 1952.

Hedehøg (*Circus pygargus*). Aldrig set på Stignæs, men en ungfugl opholdt sig 1. aug. 1954 i Borreby Mose.

Rørhøg (*Circus aeruginosus*). To-tre par yngler i Borreby Mose, men deres fourageringstogter udstrækkes sjældent til Stignæs. Enkelte ses hvert år på træk. Også denne art ynder at trække lavt over vandet, men den kan også blande sig med kredsende Musvåger. De fleste trækker i september, men er i Borreby Mose set rastende så sent som 24. okt.

Vandrefalk (*Falco peregrinus*). Hvert år ses 5-10 fugle. Trækker uden hensyn til vejr og vind, og oftest i 25-50 m højde. Den tidligste er set 19. aug. 1951, men de fleste trækker i september og begyndelsen af oktober.

Lærkefalk (*Falco subbuteo*). Ses kun i 1-4 eksemplarer årligt, men dog hvert år. Trækker oftest ud i ringe højde. Seneste iagttagelse: en den 19. okt. 1955.

Fig. 2. Med nordvestlig vind.
The wind from NW.

Fig. 3. Med vestlig og sydvestlig vind.
The wind from W. and SW.

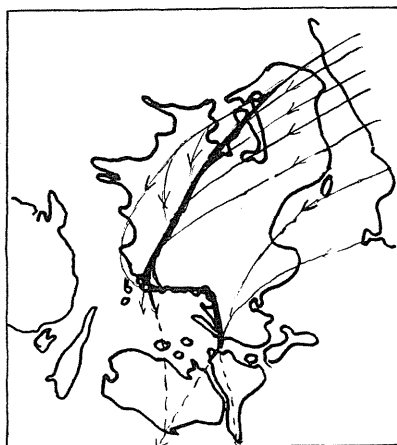

Fig. 4. Med sydøstlig og østlig vind.
The wind from SE. and E.

Fig. 2-4. Rovfugletrækkets forløb om efteråret.

Punkterede pile er ukendte men sandsynlige trækkeveje. Pilenes tykkelse er proportionale med trækkets størrelse.

The migration routes of the birds of prey in the autumn.

Dotted arrows: Possible but unknown routes. The thickness of the arrows is proportional with the intensity of the migration.

Dværgfalk (*Falco columbarius*). Er noget hyppigere end Lærkefalken, og der ses hvert år 5–10. Også denne trækker i lav højde. Største antal 5 den 19. okt. 1955.

Tårnfalk (*Falco tinnunculus*). Optræder i vekslende antal som det fremgår af følgende tal: 1949: 4, 1950: 28, 1951: 8, 1952: 20, 1953: 20, 1954: 21 og 1955: 7. Den trækker ud i noget større højde end de to foregående arter, og er ikke så upåvirket af ugunstigt vejr.

Rovfuglenes efterårstræk over Østdanmark.

Da der ikke fra de senere år foreligger nogen samlet opgørelse over rovfugletrækkets forløb over det østlige Danmark, har vi ment, at det ville være naturligt at give en oversigt over vor viden herom. Vi bygger dels på egne, dels på andre ornithologers iagttagelser gjort på følgende lokaliteter: Jægerspris, Amager, Præstø Fed, Stevns, Hyllekrog, Gedser, Vindeholme Skov, Sorø, Halskov Rev, Glænø, Vordingborg, Langeland samt Stignæs.

Det har vist sig, at man kan skelne mellem to trækruter, en østlig og en vestlig. Den østlige berører hovedsagelig Sydøstsjælland og Lolland-Falster, den vestlige Nordsjælland, Sydvestsjælland og Langeland.

Vi vil nu prøve på at vise, hvilken indflydelse de forskellige vindretninger har på fuglenes valg af trækrute.

Med nordlig vind følges ingen skarpt afgrænsede trækruter. Årsagen er formentlig, at de trækkende fugle har rygvind, hvorfor de flyver i stor højde og med stor fart, så ledelinierne mister deres betydning. Der er dog en vis tilbøjelighed til at følge den østlige rute, som jo også er den mest direkte.

Med nordvestlig vind følges derimod en ret skarpt afgrænset rute, hvis hovedpunkter er Falsterbo–Stevns–Hyllekrog. En del kan dog (ifl. THORUP 1946) gå direkte fra Falsterbo til Jungshoved og Ulvshale. Fra Stevns, hvor der mange gange er iagttaget træk kommende ind ude fra vandet, fortsætter trækket mod SV. over Præstø, Vordingborg, Saksøbing til Hyllekrog og herfra videre til Fehmern. Noget træk kan følge Falster, og derpå krydse Østersøen fra Gedser, men det vides, at en del fugle her vender om og via Lollands sydkyst også passerer Hyllekrog. Alle trækker imidlertid ikke ud her, men fortsætter til Vindeholme Skov, hvorfra flyvningen over Øster-

soen foretages. De største vågetræk her i landet er set på denne rute. Således 6. september 1953 3500 ved Hyllekrog og 19. September 1954 4000 ved Præstø Fed. På den vestlige rute ses kun få fugle med denne vind (se fig. 2).

Med vestlig og sydvestlig vind følger trækket stadig den østlige rute, men desuden ses der nu en tendens til at slå ind på den vestlige rute. Denne tendens tiltager efterhånden som vinden bliver mere sydlig. Med disse vindretninger kan betydeligt træk ses på Stignæs, således 1263 den 19. september 1954. Fra Stignæs fortsætter fuglene til Agersø-Omø og herfra formentlig videre til Langeland. Det vides, at et stort efterårs-træk kan gå ud fra Langelands sydspids (se fig. 3).

Med sydlig vind er trækket såvel over Feddet som over Hyllekrog ikke stort, og heller ikke på mellemstationerne på den vestlige rute ses større træk. Trækket må derfor formodes at gå ret spredt over Sjælland, men ved Stignæs samles det som i en ruse, så at der kan forekomme betydelige koncentrationer her. Udflyvningen sker i sydlig og sydsydvestlig retning, så det er sandsynligt, at trækket fortsætter over det vestlige Lolland, men vi ved intet sikkert herom.

Med sydøstlige vinde anvendes hovedsagelig den vestlige trækrute, idet både Fed og Hyllekrog er som blæst for fugle, og dette er som regel også tilfældet på Falsterbo. Trækket går formentlig ud fra hele Skånes vestkyst, men med en tilbøjelighed til koncentration omkring Helsingborg på Sundets smalleste sted. Hovedtrækretningen over Sjælland bliver sydvest, skønt de fleste fugle ses trækkende med næsten sydlig kurs (Jægerspris, Sorø). Forklaringen er, at fuglene mens de »skruer« passivt føres i nordvestlig retning. For at korrigere denne afdrift er en sydlig kurs nødvendig. Fra Stignæs går trækket med svag vind videre mod S, mens større vindstyrker udløser en sydøstlig kurs, der muligvis følges langs hele Sjællands syd-kyst og derfra over øerne til Lolland (se fig. 4).

Med østlig vind anvendes ligeledes den vestlige rute, men fuglene bliver presset yderligere mod vest, således at man på Stignæs kan se trækket komme ind fra nordvest ud over Storebælt. Disse fugle har formentlig forladt land på højde med Korsør og derpå fulgt kysten mod syd. Ved Stignæs bøjer trækket derpå af mod sydøst. Med kraftig vind kan man

komme ud for, at trækket svinger allerede før det når Stignæs og kursen kan i ekstreme tilfælde blive næsten østlig.

Vi mener hermed at have kunnet vise hovedlinierne i trækets forløb over det østlige Danmark. At der desværre endnu savnes mange detaljer er vi ganske klar over, men fortsatte observationer i de kommende år, især på Lolland og Lange-land, vil kunne bidrage meget til at uddybe billedet af rovfuglenes efterårstræk.

Småfugletrækket.

Småfugletrækkets størrelse og karakter afhænger som rovfugletrækket i høj grad af såvel vindretning som vindstyrke. Størst betydning for trækets omfang har det dog, hvordan vejret har været de foregående dage. Har det i længere tid været dårligt vejr, vil selv den mindste opklaring i vejret forårsage et meget intensivt træk af de forskellige småfuglearter. Årsagen er formentlig en akkumulering af trækdriften, som tvinger fuglene til at trække, skønt vejrforholdene ikke er ideelle.

Med undtagelse af Råger, Alliker, Skovskader og Stære opfører de forskellige småfugle samt Krager sig efter det samme trækmonster afhængig af de rådende vindforhold.

Med nordlig vind går trækket mod nordvest langs skovens vestside indtil det når skovens nordvestlige hjørne. Her drejer det ud over vandet mod V. eller VSV. (se fig. 5).

Med vestlig og sydvestlig vind går trækket ud over en bred front langs næsten hele kysten, hvorfor en nøjagtig optælling er meget vanskelig især af de mindre talrige arter. Trækretningen er vinkelret på kysten, hvilket vil sige mod SV.

Med sydøstlig vind går trækket mod syd langs kysten, som forlades ved »klinten«, dersom vinden er svag. Kraftigere vinde medfører en stigende ulyst til at forlade kysten, hvorfor man til tider ser trækket fortsætte langs kysten (se fig. 6).

Med østlig vind går praktisk talt hele trækket videre fra »klinten« langs med kysten (se fig. 6).

Som nævnt har enkelte arter en afvigende opførsel. Det gælder Råger, Alliker og Skovskader, som alle har en tilbøjelighed til at koncentrere sig om bestemte punkter før de forlader land, ofte efter at have gjort mange forgæves trækforsøg. Med

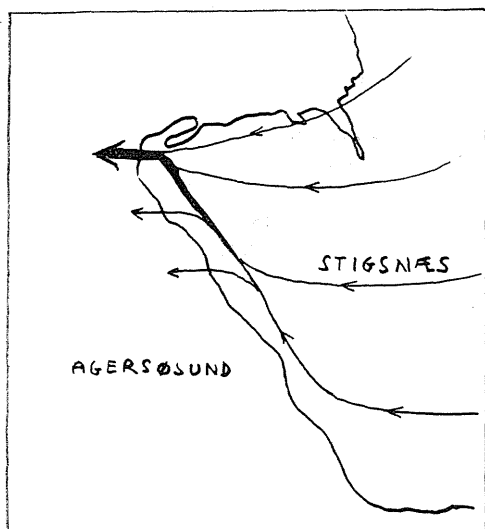

Fig. 5. Med nordvestlig vind.
The wind from NW.

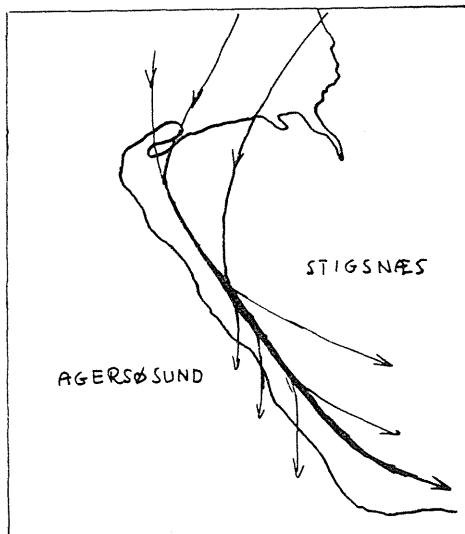

Fig. 6. Med sydøstlig vind.
The wind from SE.

Fig. 5-6. Småfugletrækket over Stignæs.

Pilenes tykkelse er proportional med trækkets størrelse.

The migration of the passerines at Stignæs.

The thickness of the arrows is proportional with the intensity of the migration.

nordvestlig vind samles de over »klingen« og går derfra ud over vandet. Endnu er de dog ikke »modne« til det virkelige træk. De går derfor op mod vinden, og ender atter i land over skovens nordvestlige hjørne. Herfra kan de så trække ud over vandet mod sydvest. Med sydvestlig vind er trækket mere spredt, medens sydøstlige vinde medfører koncentration over »klingen«, hvorfra trækket så vil gå ud i sydlig retning. Stærneses særlige opførsel vil blive belyst nærmere under omtalen af arten.

Vi skal herefter gå over til en omtale af de enkelte arters trækforhold.

Huldue (*Columba oenas*). Optræder dels i små »rene« flokke, dels nogle få i de store ringdueflokke. Antallet i de rene flokke overstiger sjældent 30. Hulduerne kan trække ud i meget dårligt vejr, og virker altid mere målbevidste end Ringduerne. De stiger heller ikke under trækket til så stor højde som Ringduerne. Trækket foregår i hele september og oktober. Største antal er 279 den 17. okt. 1954.

Ringdue (*Columba palumbus*). Kan til tider optræde i mægtige sværme. Største flok 3000 den 19. okt. 1952. Sædvanligvis tæller flokkene dog blot mellem 100 og 500 fugle. De kredser ofte længe over skoven og stiger til et par hundrede meters højde, inden de kommer afsted. Trækket foregår for størstedelen i de tidlige morgentimer, og trækretningen er sydvest, kun lidt påvirket af vindretningen. Denne arts træk kommer først rigtigt igang i slutningen af september for at kulminere i midten af oktober. Største antal er 9500 den 9. okt. 1949. I 1954 synes trækket, ligesom for Musvågenes vedkommende, at være noget forsinket, idet der så sent som den 7. nov. blev set 6000 trække.

Mursejler (*Apus apus*). Denne arts træk har vi ikke set noget videre til, da vi har været for sent på færde. I 1951 må trækket formodentlig have været forsinket, eftersom vi den 19. aug. så 184 og 26. aug. endda 800. De reagerede over for den sydøstlige vind på samme måde som svaler og andre småfugle, d. v. s. trak mod vinden. Da denne art kun sjældent ses trække eller blot opholde sig i større flokke over Vestsjælland, kunne det tyde på, at de svenske Mursejlere foretrækker den før omtalte østlige rute, på omtrent samme måde som Hvepsevågen gør det, og derfor overhovedet meget sjældent vil være at iagttage i større tal på Stignæs.

Sortspætte (*Dryocopus martius*). I dagene omkring den 21. okt. 1952 holdt en til i skoven, hvorfra den foretog flere forgæves trækforsøg.

Lille Flagspætte (*Dendrocopos minor*). Den 22. okt. 1952 sås en i skoven.

Stor Flagspætte (*Dendrocopos major*). Er set tre gange gørende trækforsøg, nemlig den 9. okt. 1949: 3, den 6. sept. 1953: 1 og den 19. sept. 1954: 1.

Vendehals (*Iynx torquilla*). Den 30. aug. 1953 sås to i skoven.

Lærke (*Alauda arvensis*). Almindelig. Trækket foregår som regel ret højt. Det begynder en timestid efter solopgang og kulminerer midt på formiddagen, men det vedvarer ofte til langt hen på eftermiddagen. Det største lærketræk blev set den 19. okt. 1955, da 1700 trak. Dette træk begyndte allerede ved solopgang og fortsatte til langt ud på eftermiddagen. Lærkerne trækker enkeltvis eller i småflokke.

Hedelærke (*Lullula arborea*). Ses regelmæssigt. Optræder enkeltvis eller i småflokke ofte sammen med Sanglærker, som den iøvrigt ligner i sin opførsel under trækket. Den er dog ikke nær så almindelig.

Landsvale (*Hirundo rustica*). Kan forekomme i meget stort antal og er langt den almindeligste af Svalerne. Største træk den 1. okt. 1950, da ca. 5000 trak. Trækket begynder ofte før solopgang og kan med næsten usvækket intensitet vare til langt hen på eftermiddagen. Såvel denne som de to følgende arter ses ofte fouragere på trækket. Da udflyvningen over vandet kan foregå næsten overalt, er det så godt som umuligt at få et blot nogenlunde nøjagtigt tal for trækkets virkelige størrelse.

Bysvale (*Delichon urbica*). Er langt den sjældneste af de tre

svalearter og ses kun enkeltvis og i meget små flokke, til trods for at der findes meget store Bysvalekolonier flere steder i Sydvestsjælland. Sydøsttrækker? Sidste iagttagelse den 17. okt. 1954, da en trak.

Digesvale (*Riparia riparia*). Trækket kulminerer allerede i begyndelsen af september, da store spredte flokke på 2-300 kan ses. Sidste observation den 17. okt. 1954, da en trak.

Krage (*Corvus cornix*). Trækket begynder først i oktober og kulminerer i sidste halvdel af denne måned. Dog er en trækkende Krage set allerede den 6. sept. 1954, men det må betragtes som en absolut undtagelse. De største kragetræk er set på Stignæs med vestlige vinde af styrke 2-3. Trækket kulminerer i reglen en timestid efter solopgang, men kan vedvare hele dagen. Kragerne ses ofte trække under vejrforhold, hvor næsten alle andre fugle giver op. Det største træk blev set den 19. okt. 1955, da 1500 trak ud med vind fra SSV.

Råge (*Corvus frugilegus*). Rågerne optræder sjældent i rene flokke. Som oftest blander de sig med Alliker, hvorimod de sjældnere ses sammen med Krager. Rågen er ikke nær så almindelige som Kragen; således taltes der den største trækdag, den 16. okt. 1955, kun 390 trækkende.

Allike (*Corvus monedula*). Ses hvert år i stort antal i sidste halvdel af oktober. Trækker i tætsluttede flokke på mellem 25 og 500 stk. I modsætning til de to foregående meget målbevidste arter er Alliken meget vankelmodig, når den skal trække ud over vandet. Ofte foretages mange mislykkede forsøg, hvorunder flokkene i stor højde kan nå langt ud over vandet og alligevel vende om. Det største antal er 6000, som blev set den 19. okt. 1955.

Skade (*Pica pica*). Undertiden ses enkelte Skader gøre ret målbevidste trækforsøg, men vi har dog aldrig set noget forsøg lykkes.

Skovskade (*Garrulus glandarius*). Udpræget invasionsfugl, der kun er set trækkende i invasionsårene 1949 og 1955, hvoraf 1955 var langt det største. Følgende antal fugle har været iagttaget:

1949	2. okt.	198	1955	18. okt.	50
	9. okt.	37		19. okt.	250
1955	25. sept.	25		21. okt.	3
	2. okt.	1187		22. okt.	9
	16. okt.	390			

Skovskaderne er endnu mere vankelmodige end Allikerne, når de møder vandet. Oftest foretages talrige trækforsøg, hvorunder de kan komme meget højt tilvejs før forsøget lykkes. Skovskaderne trækker aldrig enkeltvis, men altid i flokke på 10 til 100.

Nøddekrige (*Nucifraga caryocatactes*). Er set i begge invasionsårene 1954 og 1955. Den 17. okt. 1954 sås to komme til skoven i selskab med Alliker. Efter en halv times fouragering trak de alene ud mod vest. Den 18. sept. 1955 trak fem ud, 16. okt. 1955 trak to og i dagene omkring 20. okt. samme år opholdt en sig i skoven.

Mejser (*Parus sp.*). Musvit og Blaamejse ses næsten hvert år

trække ud, men kun i ringe antal. Sort meise kan derimod i invasionsår som 1953 optræde i større tal. Således trak den 27. sept. 1953 ialt 270.

Sjagger (*Turdus pilaris*). Optræder hvert år, men dens optræden er præget af stor uregelmæssighed. Den ene dag store flokke, den næste dag næsten ingen. Således den 19. okt. 1953 12 trækkende, 20. okt. 2325, 21. okt. kun 3. Trækker i lange bølgende bånd, som kan bestå af op til 200 fugle.

Misteldrossel (*Turdus viscivorus*). Ses regelmæssigt men fåtalligt i slutningen af september og i oktober. Trækker som regel i ganske små flokke. Undertiden i selskab med andre Drosler.

Sangdrossel (*Turdus ericetorum*). Da der altid er mange rastende i skoven, må der sikkert gå et betydeligt nattræk over Stignæs.

Vindrossel (*Turdus musicus*). Trækket finder udelukkende sted i oktober, hvor dagcifrene kan nå ca. 200, men der finder desuden et meget stort nattræk sted. Om natten høres den især i fugtigt vejr.

Ringdrossel (*Turdus torquatus*). Den 19. okt. 1952 sås to rastende.

Solsort (*Turdus merula*). Den 20. okt. 1953 trak een ud, revet med af en forbipasserende Sjaggerflok.

Stenpikker (*Oenanthe oenanthe*). Omkring midten af august ses op til 100 rastende på marker og veje, så et betydeligt nattræk må foregå. Er enkelte gange set på træk om dagen. Den 26. aug. 1951 gjorde 4 fugle trækforsøg; den 31. aug. 1952 blev en fanget ude over vandet af to samarbejdende Dværgfalke; den 22. aug. 1954 sås tre trække ud.

Bynkefugl (*Saxicola rubetra*). Også denne art raster i ret stort tal, men den er aldrig set trækkende om dagen.

Rødstjert (*Phoenicurus phoenicurus*). Ligeledes rastende i stort tal i første halvdel af september. Den 20. sept. 1953 sås en trække ud ca. 10 min. efter solopgang.

Sangere (*Sylvia sp.*). I august og begyndelsen af september ses store mængder rastende af de alm. arter, især kan Munk og Løvsanger optræde i kolossale mængder.

Broget Fluesnapper (*Ficedula hypoleuca*). Også denne art kan i massevis træffes i skoven.

Jernspurv (*Prunella modularis*). Ses hvert år trækkende, men oftest enkeltvis og i ringe tal. Døg trak ialt 50 den 17. sept. 1950.

Engpiber (*Anthus pratensis*). Trækker i meget varierende antal fra midt i september til slutningen af oktober enkeltvis eller i små selskaber. Største antal den 17. sept. 1950 og den 1. okt. 1950, da ca. 1000 trak.

Skærpiber (*Anthus spinoletta*). Ses hvert år i ringe tal.

Rødstrubet Piber (*Anthus cervinus*). Er kun set med sikkerhed een gang; to trak den 23. sept. 1951 (FRÖLICH, ERIK HANSEN).

Skovpiber (*Anthus trivialis*). Trækket, som er meget varierende i størrelse, foregår i slutningen af august og det meste af september. Skovpiberen trækker i større højde end Engpiberen og ses i størst antal med sydøstlig vind. Største antal 500 den 27. aug. 1950.

Gul Vipstjert (*Motacilla flava*). Optræder på ganske samme måde som Skovpiber, men er mindre påvirkelig af vejrforholdene.

Hvid Vipstjert (*Motacilla alba*). Ses regelmæssigt, men fåtalligt. Trækker enkeltvis eller i små flokke lavt over vandfladen.

Bjergvipstjert (*Motacilla cinerea*). Den 23. sept. 1951 trak to (ERIK HANSEN).

Stær (*Sturnus vulgaris*). Optræder meget talrigt fra slutningen af september til langt ind i november. Så sent som den 28. dec. 1953 er udtræk iagttaget. Stæreflokkene samler sig på markerne øst for Stignæs Skov og stiger herfra tilvejs i tætsluttede formationer, hvis størrelse kan variere mellem 5 og 2000, som oftest dog omkring 200-300. Uanset vindretningen slår de derefter ind på en særdeles målbevidst sydvestlig kurs. Stære kan trække ud under meget dårlige vejrforhold, endog i tåge. Største antal er ca. 20.000 den 1. okt. 1950.

Stor Tornskade (*Lanius excubitor*). Den 7. okt. 1951 trak een ud.

Kærnebider (*Coccothraustes coccothraustes*). Er kun set fire gange. Største antal er 7 den 22. okt. 1954.

Grønirisk (*Chloris chloris*). Regelmæssig, men fåtallig. Ses især i oktober. Største antal 7 den 24. okt. 1954.

Stillits (*Carduelis carduelis*). Ses hvert år i oktober, sjældent i september. Største antal 16 den 30. okt. 1955.

Grønsisken (*Carduelis spinus*). Ses hvert år trækkende fra slutningen af september, i invasionsår dog allerede fra slutningen af august. Trækker som regel i mindre flokke på op til 50 stk., ikke sjældent sammen med Bogfinker. Største antal 540 den 8. okt. 1950.

Bjergirisk (*Carduelis flavirostris*). Blev først observeret den 22. okt. 1953, da 50 trak, men atter set 1954 og 1955 regelmæssigt i ringe tal.

Tornirisk (*Carduelis cannabina*). Regelmæssigt og ret talrigt optrædende gennem det meste af september og oktober. Hovedtrækket foregår omkring den 1. okt. Trækker i tætsluttede flokke på op til 150 stk. Største antal 2600 den 28. sept. 1952.

Dompap (*Pyrrhula pyrrhula*). Sjældent og uregelmæssig på træk. Mere alm. som rastende. Dog sås 44 trække den 19. okt. 1955.

Korsnæb (*Loxia sp.*). Udpræget invasionsfugl, som kun har vist sig i større antal i årene 1953 og 1955. Følgende antal er iagttaget:

1953	30. aug.	17	1953	20. okt.	4	1955	2. okt.	158
	6. sept.	32		23. okt.	4		18. okt.	35
	20. sept.	18	1955	28. aug.	32		19. okt.	170
	4. okt.	31		11. sept.	10		21. okt.	420
							30. okt.	25

Det har formentlig udelukkende drejet sig om den mindre art.

Bogfinke (*Fringilla coelebs*). Optræder hvert år i meget stort tal. Trækket varer fra slutningen af september til slutningen af oktober. Det begynder ved solopgang og slutter som oftest ved middagstid. Flokstørrelsen varierer fra 10 til 500 fugle, og også trækhøjden er meget varierende, afhængig af vejrforholdene. Dog trækker Bogfinkerne

Vejrforholdene.

Nedenstående oversigt viser vejrforholdene på de dage, som er nævnt i teksten.

År og dato	Vindretning og styrke	Sky-dække	År og dato	Vindretning og styrke	Sky-dække
1949 18. sept.	SØ. 1-3	skyet	1954 3. aug.	VSV. 1-2	skyet
2. okt.	SV. 2-4	skyet	4. aug.	VSV. 1-2	skyet
9. okt.	SØ. 2-3	klart	22. aug.	SSØ. 3	skyet
1950 27. aug.	SSØ. 1-2	skyet	29. aug.	V. 3-4	skyet
10. sept.	SV. 2-3	skyet	6. sept.	S. 3	skyet
17. sept.	S. 2-6	klart	12. sept.	SV. 4	skyet
8. okt.	SSV. 2-5	skyet	19. sept.	SV. 1-2	skyet
15. okt.	SSØ. 2-3	skyet	26. sept.	NV. 4	regn
1951 19. aug.	SØ. 4	skyet	10. okt.	SV. 4	skyet
26. aug.	SØ. 1-4	skyet	17. okt.	NV. 2	skyet
23. sept.	SØ. 0-4	klart	18. okt.	VSV. 3-4	skyet
7. okt.	SØ. 2-5	skyet	20. okt.	VNV. 3	skyet
14. okt.	SØ. 3-4	klart	21. okt.	VSV. 3	skyet
1952 31. aug.	SØ. 2-5	Byger	22. okt.	VSV. 3	klart
28. sept.	V. 1-3	skyet	23. okt.	V. 3	klart
5. okt.	SØ. 0-2	skyet	24. okt.	S. 5	klart
12. okt.	NNØ. 1-3	klart	31. okt.	VSV. 3	klart
19. okt.	N. 0-1	klart	7. nov.	N. 2	klart
1953 30. aug.	SØ. 2	skyet	1955 28. aug.	ØSØ. 2-3	klart
6. sept.	ØNØ. 1	klart	11. sept.	V. 3-4	klart
20. sept.	SØ. 0-3	skyet	2. okt.	V. 3	skyet
27. sept.	S. 0-3	skyet	16. okt.	V. 6	skyet
4. okt.	V. 4	skyet	18. okt.	SSV. 4	skyet
11. okt.	V. 3	skyet	19. okt.	S. 2	klart
19. okt.	ØSØ. 2-4	skyet	21. okt.	SSØ. 3	skyet
20. okt.	SØ. 2-4	skyet	22. okt.	NNØ. 2	tåge
21. okt.	SSØ. 3-4	skyet	30. okt.	VNV. 4	skyet
22. okt.	SSØ. 3-4	skyet			
23. okt.	SØ. 2-3	tåge			

aldrig som f. eks. Tornirisker ganske lavt over vandet. Et meget stort træk, ca. 100.000, blev set den 1. okt. 1950, men oftest ligger maksimum mellem 10.000 og 20.000.

Kvækkerfinke (*Fringilla montifringilla*). Er lidt senere på færde end Bogfinken, idet trækket strækker sig fra begyndelsen af oktober til begyndelsen af november. Er ikke så talrig som Bogfinken, undtagen i invasionsår, da finkeflokkene især i sidste halvdel af oktober udelukkende kan bestå af Kvækkerfinker. Disse forholder sig iøvrigt på trækket som Bogfinkerne, og det er ofte umuligt at afgøre det indbyrdes mængdeforhold i de blandede flokke, som meget hyppigt ses.

Spurv (*Passer sp.*). Både Gråspurv og Skovspurv ses hvert år på træk. For de flestes vedkommende bliver det dog ved forsøget, men

at en del kommer af sted, viser en iagttagelse fra 1955, hvor ca. 100 trak ud den 19. okt. efter mange forgæves forsøg.

Gulspurv (*Emberiza citrinella*). Trækker regelmæssigt men meget fåtalligt i oktober. Største antal 25 den 30. okt. 1955.

Bomlærke (*Emberiza calandra*). Een set trække den 23. okt. 1953.

Rørspurv (*Emberiza schoeniclus*). Ses fåtalligt og uregelmæssigt i oktober.

Laplandsværpling (*Calcarius lapponicus*). Den 20. okt. 1954 sås en raste på en mark øst for skoven.

SUMMARY IN ENGLISH

The Autumn Migration at Stignæs, S. W. Zealand.

Stignæs, Zealand's south-westerly corner, appears from its situation to be a natural place for autumn migration. Nevertheless, Stignæs was not discovered as a migrating place until in 1947. Since that time we have, through all the autumn seasons, made regular observations, and are now in possession of records from about 70 days. Because of the long coastline of the peninsula, an exact census is rather difficult to carry out, but by means of the great number of observations, we have managed to get a rather good idea of the migration. It is noteworthy that there is no spring migration of significance, and neither is the night migration of waders worth mentioning.

Our main interest was the migration of the birds of prey. No analysis of this migration over East Denmark has been published, and, therefore, we shall here try to make such an analysis.

With northerly wind the migrating birds leave Falsterbo on the west coast of Skåne and enter Zealand's south east coast, from where they will continue in a southerly direction over Vordingborg to Hyllekrog and, further, over the sea to Fehmarn. The migrating birds with this wind direction can scatter to a great extent, since they fly with the wind, which, therefore, cannot influence the direction of the birds appreciably.

In a north-westerly wind the migration follows the same route as that in a northerly wind, but the birds do not scatter so much. The greatest migration over Denmark was observed with such a wind direction (Sept. 6th, 1953, 3,500 Buzzards were seen at Hyllekrog, and Sept. 19th, 1954, about 4,000 near Præstø Fed); cf. fig. 2.

When the wind is westerly, most of the birds will follow the already mentioned route, but some will leave Skåne's coast north of Falsterbo, and partly spread out over Zealand towards Stignæs, while others will follow Zealand's south coast to Stignæs (fig. 3) where they will leave the land with direction towards south-west. When the wind changes more and more towards the south, an increasing number of birds will make use of the route over Stignæs, and with southeasterly

wind nearly all migrating birds leave north of Falsterbo and gather at Stignæs, which they leave in a southerly direction.

With easterly wind the birds will follow the same route, but at Stignæs will have strong inclination to turn off sharply and follow Zealand's south-coast towards the east. When they reach Vordingborg they will follow the same route as the birds did with north-westerly wind; cf. fig. 4.

It appears from what has been said that it is possible usually to distinguish between an easterly and a westerly route. The greatest migration undoubtedly takes place with a northwesterly wind (*i. e.* the birds follow the eastern route) but this is probably due to the fact that after bad weather conditions, when the birds in great number accumulate in Skåne, the migration as a rule is eastern, since the wind at such conditions generally blows from north-west. Therefore the western route can be said to "come too late" for the real great migration. As far as the duck migration at Stignæs is concerned, it is worth to mention that typical moult migration has been observed several times, most often that of the Common Scoters.

As already mentioned, the migration of birds of prey is greatest with wind from south-east. The best result (*i. e.* 1672 birds observed on Sept. 23rd, 1951) was also reached with this wind direction. The birds of prey under migration can be divided into two categories, viz. (1) Soaring birds, which only reluctantly make use of active flying, but take advantage from the thermic currents, and (2) Active birds, which only rarely make use of the thermic currents. To the first category belong primarily the Common and the Honey-Buzzard, and to the second belong all the falcons and the greater part of the Sparrow-Hawks. The latter can as well, with very favourable weather conditions, be soaring flyers. Soaring birds almost automatically follow the above mentioned routes, while the active ones are more independent of wind directions. The greatest number of Common Buzzards observed was 1583, on Sept. 23rd, 1951. The Honey-Buzzard, on the other hand, is seen only in small numbers (largest number 147, on Sept. 12th, 1954). The Rough-legged Buzzard appear only in very small numbers. The Sparrow-Hawk is very common at Stignæs, constantly to be seen in the migration time. The largest number seen in one day is not higher than 226, however (on Sept. 26th, 1954). Strangely enough there are three records of migrating Goshawks. The four usual falcons, the two usual harriers, the Kite and the Osprey are seen frequently, but never in any large number. The Black Kite has been observed only once.

Of the day-migrating waders only the Golden Plover and the Lapwing are common. The Wood Pigeon can appear in very large numbers, such as 9,500 (on Oct. 9th, 1949). Flocks of Stock Doves can now and then be seen, amongst the Wood Pigeons, but they appear to be much rarer than the Wood Pigeons. The migration of the thrushes is very varied, this especially holding good of the Fieldfares.

Swallows appear in large numbers, but an exact census has been impossible. The Crow-migration is large, and comes especially with a westerly wind, since the Crow apparently prefers head wind (largest number 1,500, on Oct. 19th, 1955). Jackdaws and Rooks are also common, and especially the Jackdaws can be numerous (largest number 6,000, on Oct. 19th, 1955). Jays appear only in invasion years (1949 and 1955, the latter being by far the largest). No doubt very big warbler migration takes place at night, since very large numbers, especially Redstarts, are seen resting. Pipits, Larks and Wagtails are seen normally, but the numbers are seldom higher than 200. The Coal Tit is the only species of migrating Tits which can be seen in large numbers, and then only in invasion years. Crossbills appear in a very varying number. Chaffinches and Bramblings are the commonest birds at Stignæs, and the largest number observed is 100,000, on Oct. 1st, 1949. The Linnet is common, but by far not appearing in such large numbers as the finches. Starlings are very common, and during migration behave in the same way as the doves (largest number 20,000, on Oct. 1st, 1950).

The migration routes of the passerines over Stignæs in relation to wind direction appear from the map fig. 5-6. It is difficult to say with which direction of wind the passerines most often migrate. Contrary to the conditions at Falsterbo, migration of passerines takes place at Stignæs at almost all wind-directions, while at Falsterbo hardly any birds appear at easterly winds.

Literatur.

- BLUME, C. A. & FRØLICH, TH. 1946: En plan for en undersøgelse af rovfugletrækket over Danmark med beretning om undersøgelsen over foraarstrækket 1946. - Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **40**, p. 243.
- HOLSTEIN, V. 1944: Hvepsevaagen. - København.
- 1946: Rovfuglenes efteraarstræk over Jægerspris gennem 12 aar fra 1934 til 1945. - Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **40**, p. 161.
- 1950: Spurvehøgen. - København.
- 1956: Musvaagen. - København
- RUDEBECK, G. 1950: Studies on Bird-Migration. - Lund.
- SALOMONSEN, F. 1953: Fugletrækket og dets gåder. - København.
- SINDING, E. 1946: Fugletræk ved Gedser. - Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **40**, p. 50.
- THORUP, N. 1946: Iagttagelser af foraares- og efteraarstræk over Syd-sjælland og Møen. - Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **40**, p. 108.